

Nuvela istorica romantica

Particularitati ale nuvelei istorice Alexandru Lapusneanul (Costache Negruzzi)

Introducere

Dintre reprezentantii literaturii romane din perioada pasoptista, Costache Negruzzi s-a impus in constiinta tuturor cititorilor ca autor al primei nuvele istorice, prin Alexandru Lapusneanul. Creator al volumului Pacatele tineretelor, publicat in 1857, Negruzzi a fost si unul dintre autorii de opere dramatice din epoca, prin titluri cum ar fi Muza de la Burdujeni; totusi, principala sa vocatie ramane cea de prozator.

Alexandru Lapusneanul este un text ilustrativ pentru perioada pasoptista a literaturii romane, perioada in care orientarea estetica predominanta este romantismul si ale carei principale directii sunt prezentate de Mihail Kogalniceanu in Introductie la Dacia literara. Nuvela va aparea in primul numar al acestei publicatii, ilustrand astfel eforturile pasoptistilor de a realiza o literatura originala, inspirata din realitatile nationale.

Precizarea trasaturilor nuvelei istorice

Alexandru Lapusneanul este un text in proza de dimensiuni medii, cu un numar mediu de personaje (principale, secundare, colective), al carui unic fir narativ prezinta cea de-a doua domnie a lui Alexandru Lapusneanul, accentul punandu-se pe complexitatea de caracter a protagonistului, ceea ce justifica incadrarea operei in specia nuvelei.

La nivel tematic, nuvela prezinta cea de-a doua domnie a lui Alexandru Lapusneanul, trecutul istoric fiind o tema romantica prin excelenta. Viziunea subiectiva a prozatorului este puternic influentata de gustul romanticilor pentru exceptional: indepartandu-se de modelul real al domnitorului, asa cum il aflam din cronici sau din Trecute vietii de doamne si domnite de C. Gane, Negruzzi ilustreaza politica de ingradire a autoritatii boierilor de catre un domn despotic si autoritar. Ca surse de inspiratie, prozatorul se intoarce la Letopisetul Tarii Moldovei, la Grigore Ureche, pentru episodul acestei domnii si la Miron Costin, de unde preia episodul uciderii boierului Batiste Veveli pentru pedepsirea lui Motoc. Totusi, in spiritul romanticilor, Negruzzi va opera importante modificari atat asupra faptelor, cat si asupra personajelor, urmarind crearea antitezelor si a situatiilor exceptionale.

Raportul realitate-fictiune este o trasatura esentiala a oricarui text literar. Desi el este cel mai evident in textele de literatura fantastica, chiar si operele realiste il evidentiaza, stiut fiind faptul ca intr-un roman / nuvela realista doar geneza este constituita din fapte reale, opera in sine constituindu-si firul epic pe principiul mimesisului si pe cel al verosimilitatii.

Nuvela istorica Alexandru Lapusneanul respecta ideologia romantica, inspirandu-se din trecutul istoric al neamului, prin prezentarea celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lapusneanul. Se poate

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

astfel aduce in discutie si distinctia persoana - personalitate -personaj, referitor la statutul domnitorului.

Persoana istorica reprezentata de Alexandru Lapusneanul se poate reconstitui din surse cum ar fi cronica lui Grigore Ureche (Letopisetul Tarii Moldovei) sau din alte documente istorice ale epocii din care se desprinde portretul unui domnitor autoritar, strateg, al unui politician abil, ale carui gesturi de pedepsire a boierilor nu sunt cu nimic mai spectaculoase decat cele ale lui Tepes sau stefan cel Mare (despre care se stie ca a ucis peste 60 de boieri intr-un mod similar cu cel al lui Alexandru Lapusneanul).

Negruzzi a pornit de la aceste surse istorice si a accentuat in mod intentionat anumite trasaturi de caracter ale personajului, urmarind crearea unui personaj romantic prin caracterul sau exceptional in situatii exceptionale si prin realizarea lui in antiteza cu alte personaje din opera.

Daca realizam o comparatie intre cronica lui Ureche si nuvela istorica in discutie, vom constata urmatoarele modificari operate de Negruzzi, toate avand o motivatie estetica. Daca, in cronica, dialogul dintre Alexandru Lapusneanul si boierul de la Tecuci este amintit fugitiv, retinandu-se doar replica "Daca voi nu ma vreti..." (replica ce va deveni moto), in nuvela, scena este dramatizata prin dialog cu scopul de a sublinia autoritatea si spiritul disimulant ale lui Alexandru Lapusneanul si de a crea antiteze intre Lapusneanul si boieri sau intre Motoc si ceilalti boieri. In cronica, Motoc, Veverita, Spancioc si Stroici fug in Polonia unde sunt ucisi din porunca lui Lapusneanul, iar in nuvela, Negruzzi ii pastreaza pentru crearea antitezei si pentru realizarea tipului boierului marsav. Dialogul dintre Ruxanda si Lapusneanul este, de asemenea, o fictiune a lui Negruzzi cu scopul de a realiza o antiteza intre cruzimea domnitorului si blandetea sotiei.

Scena de la biserica este creata de Negruzzi pentru evidentierea opozitiei intre calmul acestei intalniri si cruzimea macelului de mai tarziu. Uciderea lui Motoc, prin azvarlirea lui multimii revoltate are ca sursa de inspiratie un episod din cronica lui Miron Costin, respectiv cel al uciderii boierului Batiste Veveli. Piramida de capete tine, de asemenea, de caracterul personajului creat de Negruzzi. Daca, in cronica, Ureche ofera doua variante ale mortii lui Lapusneanul, in nuvela, Negruzzi il prefera pe cel mai spectaculos, respectiv otravirea domnitorului (si nu moartea naturala cauzata de boala), avand aceeasi intentie a crearii unui personaj exceptional intr-o situatie exceptionala. Astfel, asa cum afirma Daniel Grojnowski, nuvela ca specie este gandita de autor mai ales din perspectiva finalului, care trebuie sa fie "cel mai adesea socant". Putem spune ca Negruzzi foloseste adevarul istoric / realitatea doar ca punct de plecare al nuvelei, modificarile aduse de el nefiind gratuite, ci raspunzand esteticii romantismului.

Evidentierea raporturilor dintre erou si celelalte personaje

La nivelul personajelor, remarcam faptul ca protagonistul este, in egala masura, si eponim, numele sau aparand insotit de articolul hotarat enclitic, ceea ce accentueaza unicitatea acestuia. Personaj exceptional in situatii exceptionale, Lapusneanul este o intruchipare a domnitorului crud,

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

machiavelic, posesor al unei diabolice arte a disimularii, bun cunoscator al psihologiei celuilalt, cu o vointa de fier, un temperament vulcanic si o autoritate ineluctabila, indepartandu-se de imaginea mitica a unor domnitori precum stefan cel Mare sau Mircea cel Batran. Trasaturile sale de caracter se evidentiaza in scene revelatorii precum cea a intalnirii cu boierii de langa Tecuci, unde dovedeste labilitate psihica prin trecerea de la aparenta stapanire de sine la exteriorizarea autoritatii si la cinism in dialogul cu Motoc sau in partea a doua a nuvelei, in care, in prezenta Ruxandei, cu greu isi stapaneste instinctul de a scoate pumnalul. Cea mai graitoare dintre situatiile exceptionale ramane insa cea a uciderii nemiloase a celor 47 de boieri, culminand cu asezarea capetelor lor in forma de piramida, element pur neconfirmat de cronicarul Ureche.

Conflictul principal al nuvelei are la baza setea de putere si de razbunare a domnitorului tiranic, asadar este un conflict social intre boierii tradatori din prima domnie si Lapusneanul. El este dublat si de un conflict secundar, intre Lapusneanul si boierul tradator, Motoc. Conflictul interior consta in tensiunea care decurge din sentimentele si optiunile contradictorii ale aceluiasi personaj. In text, personalitatea protagonistului este in sine contradictorie, dar personajul care se framanta cel mai mult este Ruxanda, capabila, in final, sa-si omoare sotul.

Tipic operelor de inspiratie istorica, in aceasta nuvela regasim triada domnitor tiranic - domnita angelica - boier slugarnic si marsav, respectiv Lapusneanul - Ruxanda - Motoc, tot asa cum in Despot-voda de Vasile Alecsandri putem exemplifica prin Despot - Ana lui Motoc - Motoc. Caracterul exceptional al lui Alexandru Lapusneanul este scos in evidenta prin plasarea lui in antiteza cu aceste personaje: demonismului sau i se opune blandetea si inocenta Ruxandei, iar fortei autoritare slabiciunea si ipocrizia, oportunistul si cameleonismul lui Motoc. Nu in ultimul rand, tot in spirit romantic, nuvela prezinta personaje apartinand tuturor straturilor sociale: domnitor, boierimea tanara (Spancioc, Stroici), boierimea conservatoare (Motoc, Veverita), taranimea - realizata, pentru prima data, in literatura romana, ca personaj colectiv.

Un alt argument prin care se demonstreaza caracterul romantic al nuvelei este refacerea culorii locale: prin descrierea vestimentatiei domnitorului si a Ruxandei, in care predomina purpura si aurul ca insemne ale celor alesi, ale puterii, prin prezentarea ospatului cu bucate turcesti sau prin plasarea unor detalii in text ce evidentiaza mentalitati ale epocii (refuzul boierilor de a saruta poala lui Lapusneanul) se creeaza o atmosfera de epoca; la nivel lexical, aceasta este sustinuta prin folosirea arhaismelor si a regionalismelor ("armas, voda, pre, prosti").

Elemente de constructie a subiectului si a discursului narativ

Desi este o nuvela preponderent romantica, Alexandru Lapusneanul are o structura clasica (de altfel este stiut faptul ca in perioada pasoptista se impletesc in operele scriitorilor romani elemente romantice cu elemente clasice) prin evolutia gradata a subiectului epic, prin dramatizarea scenelor dialogate, prin armonia si echilibrul celor patru parti, precedate de cate un moto rezumativ: Daca voi nu ma vreti, eu va vreau!, Ai sa dai sama, Doamna!, Capul lui Motoc vrem!, De ma voi scula, pre multi am sa popesc si eu. Celor patru parti le corespund, in mod echitabil, momentele

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

subiectului: expozitiunea o constituie revenirea lui Lapusneanul in tara cu intentia de a-si recapata tronul, intriga este reprezentata de setea de razbunare a domnitorului, ilustrata in scena intalnirii de langa Tecuci, ambele regasindu-se in prima parte, desfasurarea actiunii se extinde in partea a doua si, partial, in cea de-a treia, punctul culminant (scena uciderii boierilor) este plasat in a treia parte, iar deznodamantul (moartea domnitorului) apare in ultima secventa. De altfel, acest eclecticism al elementelor clasice si romantice este specific romantismului de tip Biedermeier, propriu culturilor si literaturilor est-europene si implicit celei romane. Nu in ultimul rand, la nivelul procedeelor artistice, Negruzzi exceleaza in folosirea antitezei.

Pe de o parte, sunt plasate in opozitie personajele, nu numai cele principale, ci si cele episodice: Spancioc si Stroici se detaseaza de Motoc prin refuzul lor de a-l sluji pe Lapusneanul si prin rolul lor important in eliminarea din scaunul Moldovei a domnului tiran. Pe de alta parte, putem vorbi si despre scene antitetice: lipsita din cronica lui Ureche, scena discursului lui Lapusneanul de la biserica este o fictiune a lui Negruzzi cu scopul de a sublinia cruzimea macelului de la ospatul din scena imediat urmatoare. In esenta, toata nuvela poate fi citita ca un crud episod din istoria Moldovei, ce face si mai stralucitoare figura lui stefan cel Mare.

La nivelul constructiei subiectului epic, un rol important il au alternanta si inlantuirea, care permit atat prezentarea in succesiune a secventelor narative, cat si trecerea de la un plan narativ la altul, mentinandu-se astfel tensiunea epica. Analepsa permite, in partea a doua a nuvelei, portretizarea domnitei Ruxanda cu elemente biografice, dupa cum prezentarea detaliata a ospatului de la cetatea domneasca reprezinta o pauza descriptiva, artificiu narativ prin care, pe de o parte, se reface atmosfera de epoca, pe de alta parte, se accentueaza dramatismul scenei.

In concluzie, Alexandru Lapusneanul ramane, prin caracterul de sinteza estetica, prin gestul de pionierat pe care il reprezinta, prin echilibrul compozitional, una dintre creatiile de certa valoare ale perioadei pasoptiste.